

Harper Lee

BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMƏK

Tərcüməçi:
Sevil Gültən

qanun nəşriyyatı

Harper Lee

**TO KILL
A MOCKINGBIRD**

Çox təsirli, dramatik romandır. “Bülbülü öldürmək” oxucuları mərhəmət və qəddarlıq, sevgi və nifrətlə qarşı-qarşıya qoyur. Alabamadan olan balaca bir qızın söylədiyi həyat hekayəsi bu vaxtaca 18 milyon nüsxədən çox nəşr olunub, dünyanın 40 dilinə tərcümə edilib. Harper Lee həmişə öz kitabını sadə sevgi hekayəsi adlandırır. Kitab Amerika ədəbiyyatının şah əsəri hesab olunur.

“Bülbülü öldürmək” romanında müəllif uşaqlıq illəri ilə bağlı unudulmaz xatirələrini qələmə alıb. Roman ilk dəfə 1960-cı ildə nəşr olunub, elə həmin ildə də bestsellerə çevrilib, tənqidçilər tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. 1961-ci ildə Pulitzer mükafatına layiq görüldü, daha sonra kitab əsasında film çəkilib.

Harper Lee TO KILL A MOCKINGBIRD

Harper Lee BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMƏK

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2022, 448 səh.

Ölçü: 130x200 mm

Cild: yumşaq

Naşir: Şahbaz Xuduoğlu

Tərcüməçi: Sevil Gültən

Redaktor: İradə Musalı

Texniki redaktor: Aygül Yelmarlı

Mətn dizaynı: Rəhilə Şamil

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Çapçı: Mehman Həsəlov

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, Azərbaycan, AZ1102, Tbilisi pros., 76

Тел.: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

[www.fb.com/Qanunpublishing](https://www.facebook.com/Qanunpublishing)

www.instagram.com/Qanunpublishing

© Qanun Nəşriyyatı, 2022

© 1960 by Harper Lee

ISBN 978-9952-36-646-4

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım

hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur.

Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri "Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

Cənab Liyə və Alisaya həsr edirəm

İnanıram ki, vəkillər də nə vaxtsa uşaq olublar.

Çarlz Lamb

BİRİNCİ HİSSƏ

Birinci fəsil

Qardaşım Cimin 13 yaşı olanda qolu dirsəkdən sınımışdı. Qolu sağalandan sonra dirsəyinin nə vaxtsa sındığını unutmuşdu. Dirsəyi sınan vaxtlarda o, həyəcan keçirirdi ki, bir daha heç vaxt futbol oynaya bilməyəcək. Zaman keçdikcə onun bu həyəcanı keçib getdi. Cimin sol qolu sağ qoluna nisbətən bir az qısa idi. O, ayaq üstə duranda, yaxud yeriyəndə əlinin arxası bədəni ilə düzbucaq təşkil edir, baş barmağı budu ilə paralel dururdu. Topu ötürəndə, yaxud top arxasınca qaçanda qolunun belə durmağı ona mane olmasaydı, bunu heç vaxt vecinə almazdı.

İllər gəlib keçdikcə biz ötən illərdə baş verənləri, eləcə də onun qolunun sınmağına aparıb çıxaran hadisələri müzakirə edirdik. Mən belə hesab edirdim ki, hər şeyə səbəbkar Evell ailəsi idi, ancaq məndən dörd yaş böyük olan Cim deyirdi ki, hər şey ondan qabaq – Dillin bizə qoşulduğu yaydan, o, Bo Radleyi evdən çıxartmaq ideyasını beynimizə saldığı vaxtdan başlamışdı.

Qardaşıma deyirdim ki, əgər o, baş verənlərə daha geniş planda nəzər salsa, onda bilər ki, hər şey Endryu Cekson-

dan başladı. Əgər general Cekson Krikləri çaya qədər qovmasaydı, Simon Finç heç vaxt avar çəkə-çəkə Alabamaya gəlib çıxmazdı. Əgər o, belə etməsəydi, görəsən, biz indi haralarda olardıq?

Qardaşım ilə bu barədə mübahisə edəndə daha uşaq deyildik ki, yumruq davasına çıxmaq, ona görə atamız Attikusla məsləhətləşdik. O dedi ki, hər ikimiz haqlıyıq: qardaşım da, mən də.

Bir cənublu olaraq, ailə üzvlərimiz utanırdılar ki, Hastingsin döyüşündən qabaq baş verən döyüşlərdə bizim əcdadlarımız iştirak etməyib. Bizim əcdadlarımız arasından Amerikaya ilk dəfə gəlib çıxan elə yalnız Simon Finç idi. O, əslən Korniyoldan¹ olub. Özünün xəz dükanı varmış, həm də əczaçı imiş. Onun dindarlığını yalnız xəsisliyi üstələmişdi. İngiltərədə yaşayanda Simon Finç özlərini Metodistlər² adlandıranların təqibinə məruz qalır. Simon məcbur olub özünü Metodist adlandırandan sonra Atlantik okeanını keçib Filadelfiyaya, oradan Yamaykaya, oradan Mobayla³, oradan isə Sent Stivensə⁴ gəlib çıxır. Con Veslinin alqı-satqı işləri haqda fikirlərindən diqqətlə istifadə edən Simon tezliklə dərman alıb-satmaqla məşğul olur və çoxlu pul qazanır, ancaq bundan razı qalmır. O, belə hesab edirdi ki, gördüyü iş Allahı tərənnüm etmir. Beləcə, Simon ustadının insanın alıb-satılması haqda olan kəlamlarını unudub özünə üç qul aldı və qulların köməyi ilə Sent Stivensdən 40 mil yuxarıda,

¹ Cənub-qərbi İngiltərədə yer

² Onlar Con Veslinin yolunu davam etdirirdi və xristian kilsəsində özlərinin qolu, məzhəbi vardı.

³ Cənub-qərbi Alabamada, Moboyl körfəzində dəniz limanı

⁴ Alabamada şəhər

Alabama çayının sahilində özünə homsted¹ yaratdı. O, Sent Stivensə yalnız bircə dəfə qayıtdı – arvad almağa. Onun çoxlu uşaqları oldu; qızların sayı oğlanların sayından çox idi. Simon sağlam, uzun ömür yaşadı və zəngin öldü.

Simonun oğlanları ata yurdunda, Simonun homstedində, Finç torpağında qalib yaşayır, pambıq əkib-becərməklə pul qazanırdılar. Bu torpaq bərəkətli torpaq idi, ətrafdakı imperiyalarla müqayisədə böyük deyildi. Orada insanın yaşaması üçün lazım olan hər bir şey vardı, yalnız buz parçaları, buğda unu, paltar yox idi, bunları da gəmilər vasitəsilə Mobayldan gətirirdilər.

Heç şübhəsiz, Simon Şimal və Cənub arasında baş verən iğtişaslara çox qəzəblənirdi, ancaq hirsini kimə tökəcəyini bilmirdi. Bu münaqişələr nəticəsində gələcək nəsillərə Simondan heç nə qalmadı, yalnız torpaqdan başqa. Beləcə, həmin torpaqda yaşamaq adət-ənənəsi iyirminci əsrə qədər, yəni mənim atam Attikus Finç hüquq təhsili almaq üçün Montqomeriyə² gedənə qədər davam etdi. Həmin vaxt atamın balaca qardaşı da tibb elmini öyrənmək üçün Bostona gedir. Atamın bacısı Aleksandra homsteddə qalan yeganə Finç olur. O, çox danışmağı xoşlamayan bir kişiyə ərə gedir. Bu kişi vaxtının çoxunu çayın sahilindəki qamakda keçirmiş. Onu bir şey maraqlandırarmış: çaya atdığı torlar balıqla dolub, ya yox. Atama vəkillik etməyə icazə veriləndən sonra o, Maykomba qayıdır və işə başlayır. Maykomb Finç torpağından 20 mil şərqdə yerləşirdi. Ora Maykomb qraflığının baş şəhəri idi. Atamın məhkəmədəki otağı çox kiçik

¹ İlk mühacirin torpaq sahəsi

² Alabamanın paytaxtı

imiş, lap şahmat taxtası, yaxud şlyapa asılqanı, ya da Alabamanın ləkələnməmiş kodeksi boyda. Onun ilk iki müştərisi Maykomb dövlət həbsxanasında asılan sonuncu iki şəxs olmuşdu. Atam çalışırdı ki, onları dövlətin qanunlarına inandırсын, adam öldürdüklerini etiraf etsinlər və qətli qəsdən törətmədiklərini bildirib edamdan canlarını qurtarsınlar. Amma atamın müştəriləri Haverford ailəsindən imiş, Maykomb qraflığında onların adı “eşşək” sözü ilə sinonim idi. Haverfordlar Maykombda dava edərkən təsadüfən məşhur bir dəmirçini öldürmüşdülər. Üç nəfər şahidin gözləri qarşısında. Atam onları heç nəyə inandıra bilməyib, edam edildiklərində kənardan dayanıb baxmaqdan başqa heç nəyə gücü çatmayıb. Bəlkə də atamda cinayət hüququna qarşı güclü nifrət həmin vaxtdan yaranıb.

Maykombda yaşadığı ilk beş il ərzində Attikus daha çox iqtisadiyyatı öyrənir. Həmin vaxtlarda qazancını kiçik qardaşının təhsili üçün xərcləyir. Con Hale Finç atamdan on yaş balaca imiş. O, pambıq becərməyin heç bir xeyri olmadığını anlayandan sonra həkimlik sənətini seçmişdi. Cek dayı işə başlayandan sonra Attikus vəkillikdən yaxşı pul qazanır. O, Maykombu xoşlayırdı, sanki elə Maykombda böyümüşdü. O, bu şəhərin adamlarını tanıyırdı, onlar da onu tanıyırdılar. Simon Finçin pambıq sənayesinə görə Attikus şəhərdə hər bir ailə ilə ya qan qohumu, ya da nikah qohumu idi.

Maykomb qədim şəhər idi, ancaq mən ilk dəfə görəndə ora heç şəhərə bənzəmirdi. Yağışlı günlərdə küçələr qırmızı rəngli çirkab suları ilə dolu olardı, səkilərdə ot bitmişdi,

məhkəmə binası çökmüşdü. Orada havalar isti keçirdi. Yay günlərində qara itimiz əziyyət çəkirdi. Bürkülü günlərdə Huver arabalarına qoşulan arıq qatırlar palıd ağaclarına bağlananda onlara milçək qonur və onlar tez-tez səksənirdilər. Günorta olmamış qadınlar yuyunurdular, günorta yatmazdan qabaq, axşama yaxın onlar tamam tər içində olurdular. O vaxtlar adamlar yavaş-yavaş hərəkət edirdilər. Onlar küçədə gəzişir, mağazalara girib-çıxır, vaxtlarını keçirməyə bəhanə axtarırdılar. O zamanlar da bir gün 24 saat idi, ancaq gün çox uzun görünürdü. Heç kim heç yana tələsmirdi, çünkü getməyə yer yox idi, almağa heç nə yox idi, daha doğrusu, nəse almaq üçün pul yox idi. Maykomb qraflığından kənarda görməli heç nə yox idi. Həmin vaxtlar bəzi insanlarda qəribə bir nikbinlik vardı, belə ki, Maykomb qraflığına deyilmişdi: bu qraflıq heç nədən qorxmalı deyil, özündən başqa. Biz şəhərin əsas küçəsindəki binada yaşayırdıq. Biz deyərkən Attikusu, qardaşım Cimi və aşpazımız Kalpurniyanı nəzərdə tuturam. Mən də, Cim də atamızdan narazı deyildik, vaxt tapan kimi o, bizimlə oynayır, bizə kitab oxuyurdu. O, bizim hər işimizə müdaxilə etmir, üstümüzə qışqırmır, bir sözlə, bizimlə yaxşı davranırdı.

Kalpurniya isə atamdan fərqli insan idi. Çox arıq idi: bir dəri, bir sümük. O, uzağı görə bilmirdi. Onun əli çarpayı plankası kimi yekə, iki dəfə ondan ağır idi. Həmişə mənə əmr edirdi ki, mətbəxdən çıxım. Mənə tez-tez deyirdi ki, niyə özümü Cim kimi aparmıram, halbuki o özü çox yaxşı bilirdi ki, Cim məndən dörd yaş böyükdür. Həyətdə oynayılanda mənə evə çağırırdı, həmin vaxtlarda evə getmək istəmirdim. Mənim onunla olan “döyüşlərim” birtərəfli idi,